

David Rees AS
Cadeirydd y Pwyllgor Biliau Diwygio

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

26 Ionawr 2024

Annwyl David

Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau)

Diolch ichi am adroddiad y Pwyllgor Biliau Diwygio mewn perthynas â Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) a gyhoeddwyd ar 19 Ionawr 2024. Gweler fy ymateb i gyfres o argymhellion yr adroddiad yn Atodiad 1.

Gan y bydd Pwyllgor o'r Senedd Gyfan yn ystyried y Bil yng Nghyfnod 2, rwy'n rhag-weld y bydd gan nifer sylweddol o'r Aelodau ddiddordeb ynddo. Gyda hyn mewn golwg felly, rwy'n darparu ymateb ysgrifenedig i adroddiadau'r Pwyllgorau cyn y ddatl ar yr egwyddorion cyffredinol.

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am graffu ar y Bil a'i ddogfennau ategol. Edrychaf ymlaen at barhau i weithio gyda'r Aelodau wrth i'r Bil fynd ar ei daith drwy broses y Senedd.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Gadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad, Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid a phob Aelod o'r Senedd er gwybodaeth.

Yn gywir

Mick Antoniw AS/MS
Y Cwnsler Cyffredinol a Gweinidog y Cyfansoddiad
Counsel General and Minister for the Constitution

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Mick.Antoniw@llyw.cymru
Correspondence.Mick.Antoniw@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Atodiad 1

Argymhelliad	Ymateb
<p>Argymhelliad 1. Drwy fwyafrif, rydym yn argymhell y dylai'r Senedd gytuno ar egwyddorion cyffredinol Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau), ond, drwy gydol eu gwaith craffu parhaus ar y Bil, dylai Aelodau o'r Senedd roi sylw i'r materion y tynnwyd sylw atynt yn ein hadroddiad. Tudalen 42</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol, er bod Llywodraeth Cymru yn croesawu'r argymhelliad.</p>
<p>Argymhelliad 2. Os yw'r Bil yn pasio Cyfnod 1, dylai Comisiwn y Senedd ysgrifennu atom cyn trafodion Cyfnod 2 i amlinellu beth fyddai'r gwahaniaethau yn yr amcangyfrifon ariannol pe bai'r amcangyfrifon wedi'u seilio ar Benderfyniad 2023-24 yn hytrach na Phenderfyniad 202-23. Yna, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol ymgorffori'r amcangyfrifon hyn yn y Memorandwm Esboniadol a'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig a osodir ar ôl Cyfnod 2..... Tudalen 6</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Comisiwn y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma ond bydd Llywodraeth Cymru yn trafod y mater ymhellach â Chomisiwn y Senedd ynghylch unrhyw oblygiadau o ran y Memorandwm Esboniadol/Asesiad Effaith Rheoleiddiol.</p>
<p>Argymhelliad 3 Yn ei ymateb i'n hadroddiad, dylai Comisiwn y Senedd ddarparu gwybodaeth am unrhyw ryngweithio rhwng y cynigion ym Mil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) (os caiff ei basio) a phrosiect swyddfeydd Bae Caerdydd 2032. Dylai hyn gynnwys gwybodaeth ynghylch sut y byddai unrhyw gynnydd yn nifer yr Aelodau'n effeithio ar gostau posibl prosiect 2032. Os nad yw'n bosibl darparu amcangyfrifon o'r costau ar hyn o bryd, dylai Comisiwn y Senedd nodi yn ei ymateb pryd y gallai'r wybodaeth fod ar gael. Dylai Comisiwn y Senedd hefyd ymrwymo i roi diweddariadau i'r Senedd, ac i'r cyhoedd, ar y materion hyn.Tudalen 61</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Comisiwn y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>
<p>Argymhelliad 4 Dylai'r Pwyllgor Busnes, fel rhan o'i adolygiad gweithdrefnol cyn etholiad 2026, ystyried a oes angen unrhyw newidiadau i'r Rheolau Sefydlog i sicrhau bod y gweithdrefnau priodol ar waith i hwyluso unrhyw broses i ethol Dirprwy Lywydd ychwanegol o dan adran 25(1A) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (sydd i'w mewnosod gan adran 4 o'r Bil).Tudalen 67</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Pwyllgor Busnes y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>
<p>Argymhelliad 5. Dylai'r Pwyllgor Busnes, fel rhan o'i adolygiad gweithdrefnol cyn etholiad 2026, ddefnyddio'r pŵer yn adran 25(2) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 i bennu mai'r teitlau a ddefnyddir yn</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Pwyllgor Busnes y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>

<p>Saesneg ar gyfer y Llywydd a'r Dirprwy Lywydd fydd "Speaker" a "Deputy Speaker" yn y drefn honno.....Tudalen 68</p>	
<p>Argymhelliad 6. Drwy fwyafrif, rydym yn argymhell y dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddileu adran 5(b) o'r Bil (y pŵer i gynyddu nifer uchaf Gweinidogion Cymru drwy reoliadau). Tudalen 77</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Mae cynnwys y pŵer yn adran 5(b) yn darparu ar gyfer paratoi at y dyfodol, gan alluogi'r Llywodraeth i ymateb yn gyflym ac yn hyblyg i amgylchiadau, heb ddefnyddio deddfwriaeth sylfaenol, er mwyn cynyddu'r terfyn deddfwriaethol drwy ychwanegu un neu ddau Weinidog. Gallai hyn fod yn angenrheidiol yn sgil datganoli pwerau pellach, neu amgylchiadau eraill pan ystyrir bod cynyddu'r terfyn yn briodol.</p>
<p>Argymhelliad 7 Os nad yw'r Aelod sy'n gyfrifol yn derbyn ein Hargymhelliad 6, dylai gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddarparu na chaniateir gwneud rheoliadau o dan adran 51(3) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (sydd i'w mewnosod gan adran 5 o'r Bil) i gynyddu nifer uchaf Gweinidogion Cymru oni bai eu bod wedi'u cymeradwyo gan uwchfwyafrif o Aelodau sy'n cynrychioli dwy ran o dair o leiaf o gyfanswm nifer y seddi yn y Senedd. ... Tudalen 77</p>	<p>Derbyn</p> <p>Yn gyffredinol, bydd cymhwyso uwchfwyafrif yn anghydnaws â bwriad is-ddeddfwriaeth i alluogi Llywodraeth i ymateb yn gyflym ac yn hyblyg i amgylchiadau.</p> <p>Fodd bynnag, wrth ystyried yr argymhelliad hwn, rwy'n ystyriol bod gan y pŵer hwn effaith gyfatebol ar gapasiti'r Senedd. Am y rheswm hwn, byddaf yn llunio gwelliant i roi effaith i argymhelliad y Pwyllgor. O ganlyniad, mae derbyn yr argymhelliad hwn yn digwydd yn sgil natur benodol y Bil Cyfansoddiadol hwn a'r amgylchiadau cyfyng sy'n gysylltiedig â'r pŵer hwn.</p>
<p>Argymhelliad 8 Os nad yw'r Aelod sy'n gyfrifol yn derbyn ein Hargymhelliad 6, dylai gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddarparu na chaniateir gwneud rheoliadau o dan adran 51(3) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (sydd i'w mewnosod gan adran 5 o'r Bil) i gynyddu nifer uchaf Gweinidogion Cymru oni bai eu bod yn cynnwys darpariaeth machlud ynddynt sydd â'r effaith y daw'r rheoliadau i ben (a bod y terfyn a bennir mewn deddfwriaeth sylfaenol yn cael ei ailosod) cyn bod y Prif Weinidog a enwebir gan y Senedd yn dilyn yr etholiad cyffredinol cyffredin neu eithriadol nesaf yn penodi unrhyw Weinidogion Cymru. Tudalen 78</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi ystyried y potensial ar gyfer gwelliannau o'r math hwn. Fodd bynnag, mae'r broses hon wedi nodi y byddai gwelliannau o'r fath yn debygol o effeithio ar adran 48 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae adran 48 wedi'i diogelu rhag cael ei haddasu gan baragraff 7(1) yn Atodlen 7B i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. O ganlyniad, nid wyf yn bwriadu cyflwyno gwelliannau i roi effaith i'r argymhelliad hwn.</p>
<p>Argymhelliad 9. Yn ei ymateb i'n hadroddiad, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol esbonio rhesymeg Llywodraeth Cymru dros beidio â lleihau hyd tymhorau</p>	<p>Derbyn</p> <p>Yn dilyn codi'r cwestiwn ynghylch tymhorau llywodraeth leol ym Mhapur</p>

<p>Ilywodraeth leol ar yr un pryd ag y mae'n lleihau hyd tymhorau'r Senedd. Dylai ymateb yr Aelod sy'n gyfrifol hefyd amlinellu pa gynlluniau sydd gan Lywodraeth Cymru i ymgysylltu ag awdurdodau lleol yng Nghymru ar y pwynt hwn, a pha fecanweithiau deddfwriaethol y byddai eu hangen i wneud unrhyw newidiadau i hyd tymhorau llywodraeth leol.....Tudalen 93</p>	<p>Gwyn Llywodraeth Cymru ar Weinyddu a Diwygio Etholiadol yn 2022, lle'r oedd y mwyafrif o'r ymatebwyr o blaid parhau â thymhorau pum mlynedd o hyd, pan gynigiwyd tymhorau pedair blynedd o hyd ar gyfer y Senedd, cafwyd trafodaethau ag arweinyddiaeth CLILC a oedd yn nodi bod llywodraeth leol yn dal i ffafrio parhau â thymhorau pum mlynedd o hyd.</p> <p>Nodir hyd tymor ar gyfer aelodau etholedig lleol yn adran 26 (prif gynghorau) ac adran 35 (cynghorau tref a chymuned) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972. Byddai angen deddfwriaeth sylfaenol i'w newid. Er mwyn sicrhau y gellir symud etholiadau lleol i osgoi gwrthdaro ag etholiadau eraill, neu ar adegau pan fo argyfyngau cenedlaethol neu leol, mae gan Weinidogion Cymru bwerau, yn dilyn ymgynghori'n briodol, i newid dyddiad etholiadau cyffredin llywodraeth leol yn adran 37ZA o Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983.</p> <p>Mae'r pwerau hyn wedi'u defnyddio yn flaenorol, er enghraifft, i symud yr etholiad cyffredin i ethol aelodau i Gyngor Ynys Môn o fis Mai 2012 i fis Mai 2013, a hefyd, cyn i Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ddiwygio Deddf 1972 i alluogi tymhorau pum mlynedd o hyd, symudwyd pob etholiad llywodraeth leol o fis Mai 2021 i fis Mai 2022 er mwyn osgoi gwrthdaro ag etholiadau'r Senedd.</p>
<p>Argymhelliad 10 Heb oedi, dylai Llywodraeth Cymru ddechrau ymgynghori ar leihau'r cyfnod o amser rhwng etholiadau prif gynghorau a chynghorau tref a chymuned o bum mlynedd i bedair blynedd, gyda golwg ar wneud y newid hwn oni bai bod tystiolaeth gref i'r gwrthwyneb.....Tudalen 93</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Fel y nodir yn yr ymateb i argymhelliad 9, ymgynghorwyd yn flaenorol ar hyd tymhorau llywodraeth leol yn rhan o'r Papur Gwyn ar Weinyddu a Diwygio Etholiadol yn 2022. Mae'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol hefyd wedi ymgysylltu ag arweinwyr llywodraeth leol, sy'n fodlon bod y tymhorau presennol pum mlynedd o hyd yn parhau'n briodol ar gyfer llywodraeth leol.</p>

	Mae llywodraeth leol yn cynnwys cynghorau tref a chymuned ac mae gweithgor annibynnol yn adolygu eu hiechyd democrataidd ar hyn o bryd.
Argymhelliad 11 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol, mewn ymgynghoriad ag Archwilydd Cyffredinol Cymru a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, ymgymryd â gwaith pellach i amcangyfrif goblygiadau cost adran 3 (etholiadau cyffredinol cyffredin: pa mor aml) ar ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, a diweddarau'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol ar ôl Cyfnod 2.....Tudalen 93	Derbyn
Argymhelliad 12 Dylai Comisiwn y Senedd, fel rhan o'i Raglen i Ddiwygio'r Senedd, ystyried a oes angen unrhyw newidiadau i'r prosesau ar gyfer ymgymryd â phenodiadau cyhoeddus a arweinir gan y Senedd (neu a arweinir gan Gomisiwn y Senedd) i gyfrif am gylchoedd etholiadol amlach.....Tudalen 94	Nodwyd Ar gyfer Comisiwn y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.
Argymhelliad 13. Yn ei ymateb i'n hadroddiad, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol amlinellu pa ystyriaeth a roddwyd i hyd y tymhorau ar gyfer penodiadau cyhoeddus a arweinir gan Lywodraeth Cymru yng ngoleuni'r bwriad i newid i dymhorau Senedd pedair blynedd, yn benodol y rhai y mae cytundeb y caiff y Senedd gynnal gwrandawiadau cyn penodi ar eu cyfer.....Tudalen 94	Derbyn Yn sgil y cynnig i symud i dymhorau pedair blynedd o hyd ar gyfer y Senedd, mae hyd tymhorau penodiadau cyhoeddus a arweinir gan Lywodraeth Cymru wedi'u hystyried. Nid oes unrhyw oblygiadau deddfwriaethol wedi'u nodi o ganlyniad i'r ystyriaeth hon. Yn sgil y cynnig i symud i dymhorau pedair blynedd o hyd ar gyfer y Senedd, mae unrhyw oblygiadau ymarferol sy'n codi o ran penodiadau cyhoeddus unigol yn parhau i gael eu hystyried.
Argymhelliad 14 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol weithio gyda'r holl bleidiau gwleidyddol a gynrychiolir yn y Senedd i ddod i gytundeb ar sut y gellid diwygio'r Bil yng Nghyfnod 2 i sicrhau bod y system etholiadol yn rhoi mwy o ddewis i bleidleiswyr ac yn sicrhau bod Aelodau'r dyfodol yn fwy atebol i'w hetholwyr.Tudalen 127	Nodwyd Rwy'n nodi argymhelliad y Pwyllgor; fodd bynnag, rwy'n parhau i fod yn hyderus y bydd cynigion y Bil, sydd, i bob pwrpas, yn rhoi effaith i argymhellion y Pwyllgor Diben Arbennig ar Ddiwygio'r Senedd, yn sicrhau'r uwchfwyafrif angenrheidiol yn y Senedd. Rwyf hefyd yn nodi argymhellion 15 a 50 y Pwyllgor mewn perthynas â'r papur pleidleisio a'r prosesau adalw, a fyddai'n

	cyfrannu rhywfaint at sicrhau llais cryfach i bleidleiswyr a gwella atebolrwydd Aelodau i'w hetholwyr.
<p>Argymhelliad 15 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i gynnwys gofyniad ar wyneb y Bil bod rhaid i bapurau pleidleisio gynnwys enwau pob ymgeisydd, gan gynnwys enwau ymgeiswyr sy'n sefyll ar restrau a gyflwynir gan bleidiau gwleidyddol cofrestedig..... Tudalen 128</p>	<p>Derbyn</p> <p>Ar hyn o bryd, mae'r Gorchymyn Ymddygiad¹ yn ei gwneud yn ofynnol i'r papur pleidleisio o ran rhestrau pleidiau mewn etholiadau rhanbarthol nodi enwau ymgeiswyr ar restrau pleidiau, yn ogystal ag enwau ymgeiswyr unigol. Y bwriad yw y bydd y Gorchymyn Ymddygiad newydd yn parhau i osod y gofyniad hwn mewn perthynas â rhestrau pleidiau a gyflwynir mewn etholaethau yn rhan o'r drefn newydd. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod y bydd gofyniad ar wyneb y Bil i sicrhau bod enwau'r holl ymgeiswyr ar y papur pleidleisio yn rhoi sicrwydd i'r Aelodau a'r etholwyr ar y pwynt hwn, a bydd swyddogion yn bwrw ati i lunio gwelliannau i'r perwyl hwn.</p>
<p>Argymhelliad 16. Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i sicrhau bod y Bil yn cynnwys darpariaeth sy'n galluogi llenwi'r holl seddi gwag sy'n codi rhwng etholiadau, gan gynnwys seddi gwag sy'n cael eu gadael gan Aelodau a etholwyd fel rhai annibynnol, neu gan Aelodau a etholwyd i gynrychioli pleidiau nad yw eu rhestrau ymgeiswyr yn cynnwys rhagor o ymgeiswyr cymwys neu ymgeiswyr sy'n fodlon gwasanaethu. Tudalen 128</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Mae'r amllder y mae seddi'r Senedd yn dod yn wag o dan unrhyw amgylchiadau yn gymharol brin. Byddai cymhwyso'r gyfradd o seddi gwag a welwyd rhwng y pum Senedd gyntaf a'r Senedd sydd â 96 o Aelodau - sy'n eistedd am bedair blynedd - yn awgrymu y byddai 4 i 5 sedd wag y tymor.</p> <p>Hyd yma, nid oes yr un sedd ranbarthol sydd wedi dod yn wag wedi aros felly. Mae pob sedd wag wedi'i llenwi gan ymgeisydd sydd ar restr plaid. Mae caniatáu i wyth ymgeisydd fod ar restr plaid yn caniatáu i ymgeiswyr na chânt eu hethol yn ffurfiol mewn etholiad cyffredinol lenwi seddi gwag a allai godi.</p> <p>Mewn sefyllfa annhebygol o restr plaid wedi'i disbyddu, ystyrir mai cadw seddi gwag yw'r ateb mwyaf priodol, gan y bydd hyn yn cadw'r cydbwysedd o ran cynrychiolaeth yn yr etholiad diwethaf yn</p>

¹ Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007

	<p>agosach, ac felly'n parhau i gynrychioli bwriadau'r pleidleiswyr yn yr etholiad hwnnw orau.</p> <p>Mae nifer o'r awdurdodaethau y mae'r Pwyllgor yn cyfeirio atynt wrth ystyried y mater hwn yn cadw seddi gwag pe bai rhestr plaid wedi'i disbyddu.</p>
<p>Argymhelliad 17 Dylai'r Pwyllgor Busnes, fel rhan o'i adolygiad gweithdrefnol cyn etholiad 2026, ystyried a oes angen unrhyw newidiadau i'r Rheolau Sefydlog, confensiynau neu arferion i liniaru'r effaith ar fusnes y Senedd, gan gynnwys y system bwyllgorau, naill ai yn sgil seddi gwag na ellir eu llenwi, neu newidiadau yng nghyfansoddiad gwleidyddol y Senedd rhwng etholiadau cyffredinol. Tudalen 128</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Pwyllgor Busnes y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>
<p>Argymhelliad 18 Yn ei ymateb i'n adroddiad, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol nodi'n glir pwy fydd yn arwain, yn hyrwyddo ac yn cydlynu gwybodaeth gyhoeddus ac ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth lleol a chenedlaethol am y diwygiadau etholiadol, a'r system etholiadol newydd yn benodol..... Tudalen 129</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi cynnull Bwrdd Cyflawni ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd gyda phartneriaid allweddol, a bydd ymwneud pellach ynghylch y pwynt hwn yn digwydd drwy'r fforwm hwnnw.</p> <p>Mae gan nifer o sefydliadau gyfrifoldebau statudol yn hyn o beth, gan gynnwys Comisiwn y Senedd, y Comisiwn Etholiadol ac Awdurdodau Lleol. Yn ogystal, bydd gan y Bwrdd Rheoli Etholiadol rôl i'w chwarae os caiff Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) ei basio gan y Senedd. Er ei bod yn bwysig parchu dyletswyddau a phwerau statudol unigol, mae dyhead cyffredin ar waith i sicrhau bod gwybodaeth gyhoeddus ac ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth cenedlaethol a lleol ynglŷn â diwygio etholiadol yn cael eu cynllunio a'u cydgysylltu'n effeithiol ac yn effeithlon. Nod hyn yw osgoi dyblygu gwaith a sicrhau y gellir manteisio i'r eithaf ar ganlyniadau arfaethedig ymgyrchoedd o'r fath.</p> <p>Byddaf yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Aelodau maes o law.</p>

Argymhelliad 19 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol roi sicrwydd i weinyddwyr etholiadol a swyddogion canlyniadau y bydd Llywodraeth Cymru yn darparu'r cymorth ariannol a'r cymorth a'r adnoddau eraill sydd eu hangen ar gyfer rhoi'r darpariaethau yn y Bil ar waith. Tudalen 129

Derbyn

Rwy'n hapus i roi'r sicrwydd hynny. Os cânt eu pasio gan y Senedd, bydd helpu'r broses o roi'r ddeddfwriaeth hon a Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) ar waith yn llwyddiannus, yn flaenoriaeth dros nifer o flynyddoedd. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn gweithio'n agos gyda'r gymuned etholiadol, gan gynnwys y Bwrdd Cyflawni ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd, yn glŷn â sut i gyflawni'r gwaith orau.

Argymhelliad 20 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 4(1)(c) newydd sydd i'w mewnosod yn Neddff Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan adran 13 o'r Bil i leihau nifer aelodau (ac eithrio'r cadeirydd a'r dirprwy gadeirydd) Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i ddim mwy na phump.....Tudalen 146

Nodwyd

Nid yn unig y mae'r cynnydd yn nifer uchaf y Comisiynwyr y mae'r Bil yn darparu ar eu cyfer yn adlewyrchu'r broses o drosglwyddo swyddogaethau sy'n ymwneud ag adolygu ffiniau'r Senedd, sy'n swyddogaeth nad yw'n bodoli ar hyn o bryd, ond mae hefyd yn ymwneud â throsglwyddo swyddogaethau'r Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol, a sefydlu'r Bwrdd Rheoli Etholiadol (drwy'r Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig).

Mae nifer uchaf y Comisiynwyr arfaethedig yn is, sef naw, na'r nifer uchaf cyfunol presennol o Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru a'r Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol (cyfanswm o ddeuddeg). Mae adroddiad y Pwyllgor yn cymharu nifer arfaethedig y Comisiynwyr â nifer Boundaries Scotland, sydd â llai o swyddogaethau i'r rhai a gynigir ar gyfer Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Fodd bynnag, byddaf yn cynnal trafodaethau pellach â Chomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru i ganfod a fyddai gostwng nifer uchaf y Comisiynwyr yn effeithio'n sylweddol ar eu gallu i gyflawni eu cyfrifoldebau statudol.

<p>Argymhelliad 21. Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol wneud rhagor o waith gyda Chomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru er mwyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sefydlu nifer y comisiynwyr ychwanegol sydd i'w recriwtio (gan gynnwys sgiliau, cyfrifoldebau ac amseriad penodol penodiadau o'r fath). ▪ Sicrhau bod ystyriaeth yn cael ei rhoi i amrywiaeth ddaearyddol comisiynwyr. ▪ Nodi unrhyw ofynion am gymorth ysgrifenyddol ychwanegol. Tudalen 146 	<p>Derbyn</p> <p>Mae gwaith ar y materion hyn eisoes yn mynd rhagddo yn sgil sefydlu Bwrdd Prosiect Gweithredu rhwng swyddogion Llywodraeth Cymru, Comisiynwyr ac Ysgrifenyddiaeth Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru ac Aelodau o'r Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol. Mae trafodaethau wedi'u cynnal â'r sefydliadau drwy gydol y broses o ddatblygu Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) a Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig.</p>
<p>Argymhelliad 22 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddarparu ar wyneb y Bil bod rhaid i benodiadau i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i rolau'r cadeirydd, y dirprwy gadeirydd, y comisiynwyr a'r prif weithredwr gael eu cynnal drwy'r broses penodiadau cyhoeddus..... Tudalen 146</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Gan y bydd argymhellion Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru yn cael eu rhoi ar waith yn syth, heb unrhyw rôl diwygio i Lywodraeth Cymru na'r Senedd, rwy'n cytuno ei bod yn hollbwysig penodi aelodau Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru mewn modd agored, diduedd a thryloyw, fel y darperir ar ei gyfer gan y broses penodiadau cyhoeddus. Fel y nodir yn adroddiad y Pwyllgor, mae penodiadau Comisiynwyr Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru eisoes yn cael eu gwneud drwy'r broses penodiadau cyhoeddus ac yn ddarostyngedig i oruchwyliaeth y Comisiynydd Penodiadau Cyhoeddus. Nid yw'r Bil fel y'i cyflwynir yn newid hyn, felly byddaf yn ystyried ymhellach pa fesurau diogelu neu eglurhad pellach y gellir eu darparu.</p> <p>Fodd bynnag, dylid nodi bod y Prif Weithredwr yn gyflogai i gorff corfforaethol y Comisiwn, ac felly caiff ei recriwtio drwy gystadleuaeth deg ac agored, fel unrhyw Brif Weithredwr arall o Gorff Hyd Braich (yn hytrach na thrwy'r broses penodiadau cyhoeddus).</p>
<p>Argymhelliad 23 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ehangu'r rhestr o bersonau sydd wedi'u hanghymhwyso rhag cael eu penodi i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i gynnwys personau eraill a gyflogir gan Lywodraeth Cymru neu bleidiau</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Byddaf yn mynd ati i gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i roi effaith i'r argymhelliad hwn.</p>

<p>gwleidyddol, ac i sicrhau bod mesurau diogelu cadarn tebyg ar waith i atal gweithgarwch gwleidyddol tra byddant yn y swydd.Tudalen 147</p>	
<p>Argymhelliad 24 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol ystyried a yw'r termau "aelod o staff Senedd Cymru" a "person a benodwyd i gynorthwyo Aelod o'r Senedd i gyflawni swyddogaethau'r Aelod", sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 a gaiff ei hailenwi gan adrannau 14(1)(b), 14(2) ac 16(1)(b)(ii) o'r Bil, yn ddigon clir ac yn gyson â'r derminoleg a ddefnyddir mewn deddfwriaeth arall.Tudalen 147</p>	<p>Derbyn Byddaf yn ystyried a yw'r termau'n ddigon clir a chyson â therminoleg a ddefnyddir mewn deddfwriaethau eraill.</p>
<p>Argymhelliad 25 Fel rhan o'i adolygiad gweithdrefnol cyn etholiad 2026, dylai'r Pwyllgor Busnes ystyried modelau priodol o atebolrwydd ar gyfer Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru o ran ei swyddogaethau mewn perthynas â ffiniau etholaethau'r Senedd, gan gynnwys y defnydd posibl o Bwyllgor y Llywydd. Dylai'r model atebolrwydd a roddir ar waith gynnwys yr opsiwn i un o bwyllgorau perthnasol y Senedd, os yw'n dymuno gwneud hynny, gynnal gwrandawriad cyn penodi fel rhan o'r prosesau ar gyfer penodi cadeirydd a phrif weithredwr Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru..... Tudalen 148</p>	<p>Nodwyd Ar gyfer Pwyllgor Busnes y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>
<p>Argymhelliad 26 Os bydd y Bil yn pasio Cyfnod 1, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol ysgrifennu atom ddim hwyrach na phum diwrnod gwaith ar ôl i'r cynnig egwyddorion cyffredinol gael ei dderbyn, yn nodi ei farn ar bob un o'r argymhellion ar gyfer newidiadau technegol i Atodlenni 1 a 2 a wnaed gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru yn ei dystiolaeth ysgrifenedig inni. Dylai'r llythyr hwn gynnwys, ar gyfer pob argymhelliad a wnaed gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru, eglurhad a yw'n cytuno â'r Comisiwn bod angen y newid ai peidio, y rhesymau dros ei farn, a chadarnhad ynghylch a yw'n bwriadu cyflwyno gwelliannau i roi effaith i'r argymhelliad ai peidio.Tudalen 173</p>	<p>Derbyn Byddaf yn ysgrifennu at y Pwyllgor o fewn amserlen yr argymhelliad, gan nodi barn ar newidiadau technegol a awgrymir gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru yn ei dystiolaeth ysgrifenedig.</p>
<p>Argymhelliad 27 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 49C newydd, sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan baragraff 1 o Atodlen</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor Rwy'n cydnabod pwysigrwydd y Gymraeg wrth feithrin a chynnal</p>

<p>2 i'r Bil, i ddarparu bod effaith ar y Gymraeg yn un o'r clymau lleol y dylai Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru eu hystyried wrth bennu ffiniau etholaethau'r Senedd.....Tudalen 174</p>	<p>cysylltiadau cymunedol, a'r effaith y gall ffiniau etholaethau ei chael ar y cymunedau hynny.</p> <p>Byddaf yn ystyried y ffordd fwyaf priodol o roi effaith i'r amcan hwn drwy'r cyfarwyddiadau deddfwriaethol y mae'n rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru eu dilyn wrth gynnal ei adolygiadau.</p> <p>Mae'n werth nodi, yn ystod adolygiadau llywodraeth leol blaenorol, fod Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru wedi ystyried y Gymraeg fel agwedd ar glymau lleol, ac efallai y bydd Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru yn penderfynu gwneud hynny eto ar gyfer adolygiadau'r Senedd. Mae Ysgrifenyddiaeth Comisiwn Ffiniau Cymru hefyd wedi datgan yn flaenorol mewn tystiolaeth i un o bwyllgorau Senedd y DU fod y Comisiwn yn ystyried y Gymraeg yn gwlwm cymunedol, wrth drafod clymau lleol.</p>
<p>Argymhelliad 28 Drwy fwyafrif, rydym yn argymhell y dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 49C(1) newydd, sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan baragraff 1 o Atodlen 2 i'r Bil, i leihau'r amrywiant a ganiateir o ± 10 y cant.....Tudalen 174</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Er bod adolygiadau ffiniau seneddol y DU bellach yn cymhwyso amrywiant statudol o 5% o gwota etholiadol y DU, nid yw hon yn rheol ers amser maith. Cyflwynwyd yr ystod etholyddiaeth statudol hon yn 2011, ac adolygiad Ffiniau Seneddol y DU yn 2023 oedd yr adolygiad cyntaf a gynhaliwyd gan ddefnyddio'r ystod amrywiant hon.</p> <p>O ran adolygiadau ffiniau ar gyfer Senedd yr Alban, dylai etholaethau fod "mor agos at y cwota etholiadol ag sy'n ymarferol," felly nid oes amrywiant rhifol ar waith.</p> <p>Byddai cyflwyno amrywiant llai i ffwrdd o'r cwota etholiadol hefyd yn debygol o olygu mwy o newid yn ffiniau etholaethau'r Senedd rhwng etholiadau'r Senedd yn 2026 a 2030 a llai o hyblygrwydd i Gomisiwn Democratiaeth</p>

	<p>a Ffiniau Cymru ystyried ffactorau eraill yn rhan o'i adolygiadau.</p> <p>Felly, ystyrir bod amrywiant o 10% yn briodol ar gyfer etholaethau amlaelod, gan ganiatáu i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru gydbwysu ffactorau ehangach ar y cyd â phwysigrwydd cynnal lefel o gynrychiolaeth gyfartal.</p>
<p>Argymhelliad 29 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 49C(3) newydd, sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan baragraff 1 o Atodlen 2 i'r Bil, i ddarparu y dylid cynnwys etholwyr a'r rhai a fydd yn dod i oed wrth gyfrifo'r cwota etholiadol.Tudalen 175</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Mae'r Bil yn darparu bod rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ddefnyddio'r gofrestr etholiadol llywodraeth leol ddiweddaraf (a gyhoeddir o dan adran 13(1)(a) o Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983) ar y dyddiad adolygu, er mwyn cyfrifo'r cwota etholiadol. Ystyrir mai'r fersiwn hon o'r gofrestr yw'r un fwyaf priodol i'w defnyddio ar gyfer cyfrifo, gan mai'r fersiwn hon sy'n cael ei chydgrynhoi yn ddiweddarach gan y SYG ac sydd felly yn destun nifer o wiriadau.</p> <p>Nid yw'r fersiwn hon o'r gofrestr yn cynnwys manylion y rhai o dan 16 oed; fodd bynnag, mae'r cyfyngiadau sydd wedi'u cynnwys yn Neddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2020 yn gwahardd Swyddogion Cofrestru Etholiadol rhag cyhoeddi, cyflenwi neu ddatgelu gwybodaeth am berson ifanc, ac eithrio mewn amgylchiadau cyfyngedig. Felly, ni allaf dderbyn yr argymhelliad, gan nad yw manylion y rhai a fydd yn dod i oed wedi'u cynnwys yn y fersiwn o'r gofrestr sy'n cael ei hystyried, at ei gilydd, i fod y fersiwn fwyaf priodol i'w defnyddio ar gyfer adolygu ffiniau.</p>
<p>Argymhelliad 30 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 49I(1) newydd, sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan baragraff 1 o Atodlen 2 i'r Bil, i nodi dyddiad cynharach erbyn pryd y mae'n rhaid cyhoeddi adroddiadau terfynol Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru a'u hanfon at Weinidogion Cymru er mwyn osgoi</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Gan fod disgwyl i adolygiad ffiniau llawn gymryd tua dwy flynedd a hanner i'w gwblhau, byddai dod â'r dyddiad ar gyfer cyflwyno'r adroddiad terfynol ymlaen o 1 Rhagfyr yn gwneud y gwaith cyflawni'n heriol. Pe bai'r dyddiad yn cael ei symud ymlaen, mae'n bosibl y byddai angen i</p>

<p>gwrthdaro â'r terfyn amser o 1 Rhagfyr a bennwyd eisoes i swyddogion cofrestru etholiadol gyhoeddi'r gofrestr etholwyr ddiwygiedig yn dilyn y canfasiad blynyddol.Tudalen 175</p>	<p>adolygiad ffiniau 2030 ddechrau cyn etholiad Senedd 2026, gan achosi dryswch i bleidleiswyr a'r cyhoedd.</p> <p>Yn ogystal, nid yw adroddiad terfynol Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru a gyhoeddir yn golygu bod unrhyw ffiniau newydd sydd wedi'u cynnwys ynddo yn bodoli yn y gyfraith ar y dyddiad y caiff yr adroddiad ei gyhoeddi. Nid yw hyn yn digwydd hyd nes y cânt eu gweithredu gan reoliadau, sawl mis yn ddiweddarach. Felly, efallai y byddai'n well gan Swyddogion Cofrestru Etholiadol beidio â diwygio eu cofrestrau nes bod rheoliadau sy'n rhoi'r ffiniau newydd ar waith wedi'u gwneud ac yn bodoli yn y gyfraith.</p>
<p>Argymhelliad 31 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 49J(1)(b) a (3) newydd, sydd i'w mewnosod yn Neddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc. 2013 gan baragraff 1 o Atodlen 2 i'r Bil, i leihau'r cyfnod y mae'n rhaid i Weinidogion Cymru gyflwyno rheoliadau ynddo i roi effaith i argymhellion Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, o chwe mis i bedwar mis..... Tudalen 176</p>	<p>Derbyn Byddaf yn mynd ati i gyflwyno gwelliannau i roi effaith i'r argymhelliad hwn.</p>
<p>Argymhelliad 32 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i Atodlenni 1 a 2 i'r Bil i ddarparu bod rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ymgynghori â Chomisiynydd y Gymraeg ar enw neu enwau arfaethedig etholaethau'r Senedd (ac unrhyw newidiadau i'r enw neu'r enwau arfaethedig), a rhoi sylw i unrhyw sylwadau a wneir. Tudalen 176</p>	<p>Derbyn yn rhannol</p> <p>Mae'r Bil yn gosod dyletswydd ar Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i ymwneud â Chomisiynydd y Gymraeg ar orgraff enwau arfaethedig etholaethau er mwyn cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg. Bwriad y polisi yw y byddai hyn hefyd yn cynnwys unrhyw enwau uniaith arfaethedig, ond bydd cyflwyno gwelliant i wneud hyn yn glir ar wyneb y Bil yn cael ei ystyried ymhellach.</p> <p>Byddai hyn yn digwydd cyn i'r adroddiad cyntaf a'r ail adroddiad (terfynol) gael eu cyhoeddi ac felly cyn i'r cyfnodau ymgynghori ffurfiol ddechrau. Gan ystyried yr amseru hwn o ran yr adolygiad, mae'r ddyletswydd i ymgysylltu wedi'i chyfyngu i sylwadau technegol ar yr orgraff. Bydd yn ofynnol i</p>

	<p>Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ystyried sylwadau Comisiynydd y Gymraeg a wneir yn rhan o'r ymwneud hwn. Byddaf yn ystyried hyn ymhellach.</p>
<p>Argymhelliad 33. Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i Atodlenni 1 a 2 i'r Bil i ddarparu y dylid rhoi enw uniaith ar bob un o etholaethau'r Senedd (oni bai bod Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru o'r farn bod rhesymau penodol pam y mae enwau dwyieithog yn briodol).Tudalen 176</p>	<p>Derbyn</p> <p>Byddaf yn cyflwyno gwelliant fel bod rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru roi un enw uniaith i etholaethau'r Senedd os yw'n dderbyniol o ran cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.</p> <p>Os nad yw Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru o'r farn bod enw uniaith yn dderbyniol ar gyfer cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg, yna mae'n rhaid iddo gynnig enw ar gyfer etholaeth y Senedd er mwyn cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg, yn ogystal ag enw ar gyfer etholaeth y Senedd er mwyn cyfathrebu drwy gyfrwng y Saesneg.</p>
<p>Argymhelliad 34 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i Atodlenni 1 a 2 i'r Bil i ddarparu mai yn Gymraeg yn unig y caiff enw etholaeth fod os rhoddir enw uniaith iddi.Tudalen 177</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Mewn ymateb i argymhelliad 33, rwy'n bwriadu cyflwyno gwelliant fel bod rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru roi un enw uniaith i etholaethau'r Senedd, os yw'r Comisiwn o'r farn ei fod yn dderbyniol ar gyfer cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.</p> <p>Mae hyn yn golygu na fyddai Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru yn cynnig enw nad yw'n un Cymraeg fel yr enw uniaith, gan na fyddai'n ei ystyried yn dderbyniol i'w ddefnyddio wrth gyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg. Nid ystyrir felly fod angen i'r ddeddfwriaeth ddatgan bod yn rhaid i'r enw uniaith fod yn Gymraeg. Fodd bynnag, byddaf yn ystyried y ffordd orau o roi effaith i'r argymhelliad hwn wrth ddatblygu'r gwelliant y cyfeirir ato uchod.</p>

Argymhelliad 35 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i Atodlenni 1 a 2 i'r Bil i ddarparu bod rôl Comisiynydd y Gymraeg mewn perthynas ag orgraff enwau etholaethau arfaethedig yn gymwys i bob enw etholaeth arfaethedig (neu newidiadau i'r enwau hynny), p'un a yw'r cynigion at ddibenion adnabod etholaeth drwy gyfrwng y Gymraeg, drwy gyfrwng y Saesneg, neu drwy enw uniaith ar gyfer cyfathrebu yn y naill iaith neu'r llall.Tudalen 177

Derbyn yn rhannol

Mae'r Bil eisoes yn darparu i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ymwneud â Chomisiynydd y Gymraeg ynghylch orgraff enwau arfaethedig etholaethau ar gyfer cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg cyn cyhoeddi'r adroddiad cychwynnol (ac ar adegau perthnasol wedi hynny). Bwriad y polisi yw y byddai'r gofyniad hwn hefyd yn cwmpasu unrhyw enwau uniaith ar gyfer cyfathrebu drwy'r naill iaith neu'r llall, ond bydd cyflwyno gwelliant i wneud hyn yn glir ar wyneb y Bil yn cael ei ystyried ymhellach.

Argymhelliad 36. Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i Atodlenni 1 a 2 i'r Bil i ddarparu bod rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru weithredu unrhyw argymhellion a wneir gan Gomisiynydd y Gymraeg mewn perthynas ag orgraff enwau etholathau arfaethedig. Yn unol â'n Argymhelliad 35, dylai hyn gynnwys orgraff enwau ar gyfer cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg, ac unrhyw enwau uniaith ar gyfer cyfathrebu yn y naill iaith neu'r llall....Tudalen 177

Gwrthod

Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sydd â'r cyfrifoldeb cyfreithiol i enwi etholaethau'r Senedd (gan ystyried y cyngor arbenigol a dderbynir gan Gomisiynydd y Gymraeg a'i gydbwyso â'r safbwyntiau a geir gan eraill yn rhan o'r cyfnodau ymgynghori ehangach).

Drwy ei gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru weithredu unrhyw argymhellion gan Gomisiynydd y Gymraeg, i bob pwrpas, trosglwyddir swyddogaeth enwi etholaethau o Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru i Gomisiynydd y Gymraeg. Byddai dyletswydd o'r fath hefyd yn golygu na allai unrhyw sylwadau a wneir gan ddarpar etholwyr o ran enwi gael eu hystyried gan Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Fodd bynnag, rwy'n cydnabod (gan fanteisio ar brofiadau adolygiadau ffiniau llywodraeth leol), y gallai fod o fudd sicrhau consensws eang ymhlith rhanddeiliaid allweddol o ran egwyddorion a chonfensiynau polisi enwi a sefydlwyd cyn adolygiad ffin y Senedd. Bydd swyddogion yn ystyried opsiynau ymhellach o ran y broses y byddai angen i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ei dilyn i ymgynghori â rhanddeiliaid megis Comisiynydd y

	<p>Gymraeg, yn ogystal â chyhoeddi polisi enwi ar ddechrau adolygiad.</p>
<p>Argymhelliad 37 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol ymrwymo i gynnwys gofyniad i ymgeiswyr ddarparu eu cyfeirnod cofrestr etholiadol ar y papurau enwebu a ragnodir yn y gorchymyn a wneir o dan adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Fel rhan o'r adolygiad a'r ymgynghoriad i lywio'r broses o wneud y gorchymyn, dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gynnal asesiad o'r effaith ar ddiogelu data i sicrhau y gellir cymryd unrhyw gamau priodol mewn perthynas â'r rhai sy'n gymwys i gofrestru'n ddiennw.Tudalen 189</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Bydd y Gorchymyn Ymddygiad yn nodi'r union brosesau a'r datganiadau y mae'n rhaid i ymgeisydd eu gwneud yn rhan o'u proses enwebu.</p> <p>Ar hyn o bryd, y bwriad yw y bydd y Gorchymyn Ymddygiad yn ei gwneud yn ofynnol i ymgeisydd ddatgan enw'r Awdurdod Lleol lle y mae wedi'i gofrestru ar gofrestr etholwyr llywodraeth leol, a hynny yn rhan o'i gydsyniad i gael ei enwebu.</p> <p>Fel y mae'r Pwyllgor yn cydnabod, mae ei gwneud yn ofynnol i ymgeisydd rannu ei rif cofrestru etholiadol yn codi materion posibl mewn perthynas â'r unigolion hynny sy'n gymwys i gofrestru'n ddiennw.</p> <p>Gan y bydd swyddogion canlyniadau yn derbyn yr wybodaeth ar y papurau enwebu "ar ei golwg gyntaf" - hynny yw, ni fyddent yn gwirio'r wybodaeth i gadarnhau bod y datganiadau a wneir yn gywir, ystyrir bod ei gwneud yn ofynnol iddynt wneud y datganiad fel y nodir uchod yn cyflawni'r bwriad y tu ôl i'r argymhelliad hwn.</p>
<p>Argymhelliad 38 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 6 o'r Bil i ddarparu cyfnod gras priodol fel y gall Aelod apelio os caiff ei enw ei ddileu o'r gofrestr etholwyr mewn cyfeiriad yng Nghymru, i'w atal rhag colli ei sedd o ganlyniad i ddileu ei enw ar ddamwain o'r gofrestr.....Tudalen 190</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Rwy'n nodi argymhellion y pwyllgor a byddaf yn ystyried ymhellach unrhyw fesurau diogelu neu sicrwydd pellach y gellir eu darparu.</p>
<p>Argymhelliad 39 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddarparu mecanwaith i ymgeisydd wrth gefn, a fyddai fel arall yn gymwys i gymryd sedd wag sy'n codi yn ystod tymor Senedd, gofrestru ar y gofrestr etholwyr llywodraeth leol gyda chyfeiriad yn un o etholaethau'r Senedd. Dylai'r mecanwaith gynnwys darpariaeth ar gyfer cyfnod rhesymol o amser y byddai'n ofynnol i'r darpar Aelod fodloni'r cymhwysra yn unol ag ef.....Tudalen 191</p>	<p>Derbyn mewn egwyddor</p> <p>Byddaf yn ystyried opsiynau i alluogi "ymgeisydd wrth gefn", a fyddai fel arall yn gymwys i dderbyn sedd wag sy'n codi yn ystod tymor y Senedd i gael ei gofrestru ar gofrestr etholwyr llywodraeth leol mewn cyfeiriad yn un o etholaethau'r Senedd.</p>

Argymhelliad 40 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i sicrhau na fydd person y mae ei brif breswylfa y tu allan i Gymru yn bodloni'r gofyniad preswyllo yn adran 6 o'r Bil os yw ei enw ar y gofrestr etholwyr mewn cyfeiriad yng Nghymru oherwydd bod ganddo ail gartref..... Tudalen 191

Derbyn mewn egwyddor

Rwy'n cytuno ei bod yn bwysig mai dim ond pobl sydd wir yn byw yng Nghymru sy'n gallu sefyll yn ymgeiswyr yn Etholiadau'r Senedd, ac i eistedd yn Aelodau o'r Senedd.

Fel y mae'r canllawiau a gyhoeddwyd gan y Comisiwn Etholiadol ar gyfer Swyddogion Cofrestru Etholiadol yn nodi, ni fyddai bod yn berchen ar ail eiddo yng Nghymru yn caniatáu i unigolyn sefyll i gael ei ethol, neu eistedd fel Aelod, ac mae'n annhebygol y byddai bod yn berchen ar ail eiddo yr ymwelir ag ef at ddibenion hamdden yn unig yn bodloni'r gofyniad preswyllo. Byddai angen i unigolyn o'r fath allu dangos i swyddog cofrestru etholiadol fod ganddo rywfaint o sefydlogrwydd mewn cyfeiriad er mwyn cael ei ystyried yn "breswyllydd", ac felly yn gymwys ar gyfer cofrestru etholiadol.

Os yw unigolyn yn gallu dangos ei fod yn "preswyllo" ddigon yng Nghymru, fel bod Swyddog Cofrestru Etholiadol o'r farn ei fod yn gymwys i gael ei gofrestru, yna byddai'n briodol i'r unigolyn hwnnw allu sefyll i gael ei ethol i'r Senedd.

Dylai pob amgylchiad barhau i gael ei ystyried gan Swyddogion Canlyniadau fesul achos, ac mae'n bwysig bod unrhyw feini prawf anghymhwys yn parhau i fod yn wrthrychol glir i ymgeiswyr, i bleidiau, i weinyddwyr ac, yn y pen draw, i lysoedd.

Argymhelliad 41. Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddileu adrannau 7 (adolygiad o'r posibilrwydd o rannu swyddi sy'n ymwneud â'r Senedd) a 19 (adolygiad o weithrediad y Ddeddf etc. ar ôl etholiad cyffredinol 2026) o'r Bil ar y sail bod y darpariaethau yn broblematic o safbwynt cyfansoddiadol ac yn ddiangen o safbwynt cyfreithiol.....Tudalen 206

Gwrthod

Pe bai'r Pwyllgor Busnes yn derbyn argymhelliad 42, nid yw gwaith o'r fath yn anghydnaws ag adran 7 o'r Bil. Os bydd y gwaith hwn wedi'i gwblhau erbyn diwedd y Senedd hon, gallai'r seithfed Senedd, yn syml, wrthod y cynnig y darperir ar ei gyfer yn adran 7. Gweler fy ymateb manylach i argymhellion 8 a 9 o adroddiad y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad.

Gan fod y Bil wedi deillio o argymhellion y Pwyllgor Diben Arbennig, mae'n briodol mai'r Senedd sy'n gyfrifol am adolygiad ôl-ddeddfwriaethol o weithrediad ac effeithiau'r

	<p>ddeddfwriaeth. Mae adran 19 yn darparu mecanwaith i'r Senedd nesaf ystyried hyn.</p> <p>Yn achos y ddwy ddarpariaeth, nid yw'r Bil yn ceisio cyfyngu ar ymreolaeth y Senedd yn y dyfodol - byddai gan y Senedd nesaf hawl i bleidleisio o blaid neu yn erbyn y cynigion a roddir fel y mae'n dewis, yn unol â'r drefn arferol.</p>
<p>Argymhelliad 42 Dylai'r Pwyllgor Busnes ystyried naill ai cynnig sefydlu pwyllgor newydd yn y Chweched Senedd i archwilio i ba raddau y dylai personau allu dal y swyddi a restrir yn adran 7(3) o'r Bil ar y cyd, gan gynnwys i ba raddau y dylai person allu dal swydd o'r fath dros dro tra nad yw'r person a etholir neu a benodir i'r swydd honno ar gael, neu ofyn i un o bwyllgorau presennol y Senedd sydd â chylch gwaith perthnasol ymgymryd â gwaith o'r fath. Os bydd un o bwyllgorau'r Senedd yn ymgymryd â gwaith o'r fath, dylai'r Pwyllgor Busnes drefnu amser yn y Cyfarfod Llawn er mwyn i'r Senedd drafod y canlyniadau....Tudalen 207</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Pwyllgor Busnes y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Nid yw Llywodraeth Cymru o'r farn bod gwrthod argymhelliad 41 yn anghydnaws â'r ffaith bod y Pwyllgor Busnes yn bwrw ymlaen â'r argymhelliad hwn. Os bydd y gwaith hwn wedi'i gwblhau erbyn diwedd y Senedd hon, gallai'r seithfed Senedd, yn syml, wrthod y cynnig y darperir ar ei gyfer yn adran 7.</p>
<p>Argymhelliad 43 Dylai'r Aelod sy'n gyfrifol gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i'w gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gynnal adolygiad a chyflwyno adroddiad ar weithrediad Deddf Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) 2024. Bydd canlyniadau'r adolygiad hwn yn llywio'r penderfyniadau sydd i'w gwneud gan Seneddau'r dyfodol a'u pwyllgorau o ran p'un a ydynt yn ystyried ei bod yn briodol cynnal gwaith craffu ôl-ddeddfwriaethol, ac os felly, pryd a sut.....Tudalen 207</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Gan fod y Bil wedi deillio o argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor Diben Arbennig ar Ddiwygio'r Senedd, ac a gymeradwywyd gan y Senedd, mae Llywodraeth Cymru o'r farn o hyd y byddai'n briodol i'r Senedd gael rôl arweiniol mewn unrhyw adolygiad o weithrediad ac effeithiau'r ddeddfwriaeth.</p>
<p>Argymhelliad 44 Os nad yw'r Aelod sy'n gyfrifol yn derbyn Argymhelliad 41, dylai gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddileu adran 19(2)(b) (sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r cynnig a gyflwynir gan y Llywydd gynnog bod rhaid i'r pwyllgor a sefydlir i gynnal adolygiad o faterion sy'n ymwneud ag adolygu'r Ddeddf ac i ba raddau y mae elfennau democratiaeth iach yn bresennol yng Nghymru gwblhau adroddiad ar yr adolygiad heb fod yn hwyrach na 12 mis ar ôl cyfarfod cyntaf y Senedd ar ôl etholiad 2026).....Tudalen 208</p>	<p>Gwrthod</p> <p>Mae angen terfyn amser 12 mis o hyd er mwyn rhoi digon o amser ar ôl cyhoeddi'r adolygiad i'r seithfed Senedd, os yw'n dymuno, i wneud unrhyw newidiadau deddfwriaethol sy'n deillio o'r adolygiad a cheisio eu gweithredu cyn etholiad Senedd 2030.</p> <p>Pe bai'r Senedd nesaf yn dymuno darparu ar gyfer terfyn amser gwahanol, gellir cyflawni hyn drwy gyfrwng gwelliant i'r cynnig a gyflwynir gan y Llywydd o dan adran 19.</p>

<p>Argymhelliad 45 Os nad yw'r Aelod sy'n gyfrifol yn derbyn Argymhelliad 41 nac Argymhelliad 44, dylai gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i adran 19(2)(b) i ddileu'r gofyniad presennol bod rhaid i'r cynnig a gyflwynir gan y Llywydd bennu bod gwaith y pwyllgor i'w gwblhau o fewn 12 mis i'r cyfarfod cyntaf ar ôl etholiad 2026 a rhoi yn ei le ddarpariaeth y caiff y cynnig gynnwys terfyn amser arfaethedig erbyn pryd y mae rhaid cwblhau adroddiad y pwyllgor.Tudalen 209</p>	<p>Gwrthod Mae angen terfyn amser 12 mis o hyd er mwyn rhoi digon o amser ar ôl cyhoeddi'r adolygiad i'r seithfed Senedd, os yw'n dymuno, i wneud unrhyw newidiadau deddfwriaethol sy'n deillio o'r adolygiad a cheisio eu gweithredu cyn etholiad Senedd 2030.</p> <p>Pe bai'r Senedd nesaf yn dymuno darparu ar gyfer terfyn amser gwahanol, gellir cyflawni hyn drwy gyfrwng gwelliant i'r cynnig a gyflwynir gan y Llywydd o dan adran 19.</p>
<p>Argymhelliad 46 Drwy fwyafrif, rydym yn argymhell y dylai'r Aelod sy'n gyfrifol, os nad yw'n derbyn ein Hargymhelliad 41, gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i ddileu adran 19(2)(a)(ii) (sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r cynnig a gyflwynir gan y Llywydd gynnig bod pwyllgor yn cynnal adolygiad o'r graddau y mae elfennau democratiaeth iach yn bresennol yng Nghymru).....Tudalen 209</p>	<p>Gwrthod Bydd effaith y newidiadau deddfwriaethol ac etholiadol y darperir ar eu cyfer gan y Bil yn ymestyn y tu hwnt i effeithiau penodol y darpariaethau deddfwriaethol eu hunain. Mae'n bwysig bod yr adolygiad hefyd yn ystyried unrhyw effeithiau ehangach ar elfennau democratiaeth iach yng Nghymru. Rhoddir enghreifftiau yn y Memorandwm Esboniadol o feysydd posibl y gellid eu hystyried yn rhan o adolygiad sy'n ymwneud ag i ba raddau y mae elfennau o ddemocratiaeth iach yn bresennol yng Nghymru.</p>
<p>Argymhelliad 47 Os nad yw'r Aelod sy'n gyfrifol yn derbyn ein Hargymhelliad 41, dylai gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 2 i fewnosod yn adran 19 ddarpariaeth sy'n cyfateb i adran 7(5) sy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymateb i'r adroddiad a gyflwynir a'r argymhellion a wneir gan bwyllgor a sefydlir yn unol â chynnig o dan adran 19(1).....Tudalen 210</p>	<p>Derbyn Pe bai'r Senedd nesaf yn penderfynu sefydlu'r pwyllgor i adolygu gweithrediad ac effaith y Ddeddf, ac y byddai'r pwyllgor hwnnw'n llunio adroddiad, yna byddai Gweinidogion Cymru, yn ôl confensiwn, yn ymateb i'r adroddiad. Felly, er nad yw gwelliant o'r fath yn gwbl angenrheidiol, byddaf yn anelu at gyflwyno gwelliant i'r perwyl hwn.</p>
<p>Argymhelliad 48 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Bwrdd Taliadau Annibynnol y Senedd, Comisiwn y Senedd, y Comisiwn Etholiadol, y pleidiau gwleidyddol cofrestredig, ac unrhyw randdeiliaid eraill y mae'n eu hystyried yn briodol, i adolygu'r adnoddau a'r cyllid cyhoeddus sydd ar gael i bleidiau gwleidyddol cofrestredig yng Nghymru at ddibenion datblygu polisi, ac i ba raddau y mae cymhwysra ar gyfer adnoddau a chyllid o'r fath, a'r modd y cânt eu dyrannu, yn adlewyrchu cyfrifoldebau datganoledig, cefnogaeth etholiadol i'r pleidiau yng Nghymru a'u cynrychiolaeth</p>	<p>Nodwyd Byddaf yn ystyried yr argymhelliad hwn ymhellach, ar y cyd â'r cyrff perthnasol.</p>

<p>yn y Senedd. Wrth gynnal yr adolygiad hwn, y dylid ei gwblhau a'i gyhoeddi mewn digon o bryd i ganiatáu i'r canlyniadau gael eu gweithredu o ddechrau'r Seithfed Senedd yn 2026, dylid ystyried lefelau cyllido, trefniadau llywodraethu, ac unrhyw faterion sy'n ymwneud â chymhwysedd deddfwriaethol y Senedd..... Tudalen 215</p>	
<p>Argymhelliad 49 Wrth iddo baratoi ar gyfer gweithredu'r diwygiadau yn y Bil, dylai Bwrdd Taliadau Annibynnol y Senedd adolygu'r Lwfans Cymorth i Bleidiau Gwleidyddol ac ystyried unrhyw ddarpariaeth berthnasol arall y gellid ei darparu drwy ei Benderfyniad. Yn ystod y broses hon, dylai ystyried yn benodol i ba raddau y mae'r cymorth sydd ar gael yn cyfateb i'r lefel a'r mathau o gymorth sydd ar gael mewn mannau eraill, gan gynnwys Arian Short ac Arian Cranborne yn Senedd y DU. Dylid gweithredu canlyniadau'r gwaith hwn o ddechrau'r Seithfed Senedd yn 2026..... Tudalen 215</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Bwrdd Annibynnol y Senedd ar Gydabyddiaeth Ariannol y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>
<p>Argymhelliad 50 Dylai'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad weithio gyda'r Comisiynydd Safonau, y pleidiau gwleidyddol cofrestredig, ac unrhyw randdeiliaid eraill y mae'n eu hystyried yn briodol, i ddatblygu opsiynau ar gyfer cryfhau atebolrwydd Aelodau unigol. Dylai hyn gynnwys ystyried materion sy'n cynnwys adalw Aelodau, trefniadau anghymhwyso a'r sancsiynau sydd ar gael i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad pan gaiff cwyn yn erbyn Aelod ei chadarnhau. Dylid cwblhau ymgynghoriad cyhoeddus ar yr opsiynau posibl, a hynny cyn diwedd y Chweched Senedd yn 2026.Tudalen 220</p>	<p>Nodwyd</p> <p>Ar gyfer Pwyllgor Safonau Ymddygiad y Senedd y mae'r argymhelliad hwn. Felly, ni ddarperir ymateb penodol yma.</p>